

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
Müəssisələr  c n nümunəvi təlim standartı

Yük maşını sürücüsü

İngilis dilində adı: Truck Driver

N: 8332-2-00200-01

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı  r vəsində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

Bakı
Noyabr, 2012-ci il

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövri fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi

Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri

	<p>və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.</p>
Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi səriştələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi;• Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi;• Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi;• Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
İnformal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də səriştələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi). O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən

	<p>istiqləşdirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. İnfomal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimullaşdırıcı adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meyilləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməsi olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilməsi istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none">• İşəgötürmə;• Karyera yüksəlişi;• Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi;• İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırən zaman onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsədəuyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.</p>

Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq; • Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq; • Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhfumlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri)</i> təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması; • istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə; • peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri	8
A.1.3. Tabeçilik	9
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	9
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı	10
A.3. Səriştələr haqqında	10
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	11
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	12
B.1. Fəaliyyət meyarları	12
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	13
B.3. Qiymətləndirmə metodları	13
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	13
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	14
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	17
C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	18
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	18
C.2. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat	20
C.2.1. Təlimin növləri	20
C.2.2. Təlimin istiqaməti	21
C.2.3. Əvvəlki təlimin tanınması	21
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Yük maşını sürücüsü

Peşənin qısa təsviri

Yük maşını sürücüsü yüklərin götürülməsi, daşınması və bir yerdən digər yerə çatdırılması işlərini yerinə yetirir. Bu proses istehsalçıdan paylama məntəqəsinə, paylama məntəqəsindən müştəriyə və ya paylama məntəqələri arasında həyata keçirə bilər. Bəzi hallarda o, malların yüklənməsi və boşaldılması üçün məsuliyyət daşıya bilər. Yük maşını sürücüsü, həmçinin, müvafiq qanunvericiliyin tələblərini yerinə yetirməli, fəaliyyət barədə qeydlər aparmalı və avadanlıqların lazımı şəkildə saxlanması üçün tədbirlər görməlidir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8332 (Sürücü, yük avtomobili)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8332 (Driver, truck/heavy)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Noyabr, 2017-ci il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- Dəyişkən iş saatları;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmriləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur;
- Nəqliyyat vasitəsindən və daşınan yükəndən asılı olaraq müxtəlif kateqoriyalı sürücülük vəsiqəsi;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları ilə təlimatlandırma və fərdi mühafizə vasitələri ilə təminat məcburi xarakter daşıyır.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Nəqliyyat vasitələrinin hərəkətini tənzimləyən məsul şəxs, nəqliyyat parkının rəhbəri.

Kim ona tabedir: yoxdur.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşanəzarət altında işləmək İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsinə və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək) İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək İşçilərə rəhbərlik etmək Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Müəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- İnvestisiya və lisenziya əsasında özünü-məşğulluq üçün geniş imkanlar vardır.
- Təcrübə əldə etdikdən sonra yüksək vəzifələrə (nəqliyyat vasitələrinin hərəkətini tənzimləyən məsul şəxs) keçmək imkanı vardır.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək:
- F.1.1. Nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsiz şəkildə idarə edilməsi ilə bağlı tələbləri öyrənmək, başa düşmək və yerinə yetirmək;
 - F.1.2. Sürücünün üzləşdiyi risklər ilə bağlı yol hərəkəti qaydalarına riayət etməyin əhəmiyyətini dərk etmək və nəqliyyat vasitəsini idarə edən zaman bu amili nəzərə almaq;
 - F.1.3. Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək üçün digər yol istifadəçiləri ilə əməkdaşlığın əhəmiyyətini başa düşmək;
 - F.1.4. Sürücü üçün aşağı risk səviyyəsini təmin edən pro-aktiv sürücülük və ya aşağı riskli sürücülük prinsipini şərh etmək və tətbiq etmək;
 - F.1.5. Faktiki toqquşma riskləri daşıyan xüsusi amilləri, o cümlədən onlardan yayınma tədbirlərini nəzərə almaq;
 - F.1.6. Toqquşmanın qarşısının alınması üçün ara məsafəsi, minimum ara məsafəsinə təsir edən amillər, müşahidə, ehtimal, reaksiya vaxtının əhəmiyyəti və toqquşmanın qarşısını alan ara məsafəsi ilə bağlı nəticələri təhlil etmək.
- V.2. Aşağı riskli sürücülük strategiyalarını şərh etmək və tətbiq etmək:
- F.2.1. Aşağı riskli sürücülük prinsipini ilə bağlı rəy və fikirlərin formalaşmasına təsir edən riks amillərini müəyyən etmək və nəzərə almaq;
 - F.2.2. Dəyişən yol mühitini əks etdirən təhlükəsizlik məlumatlarını aydınlaşdırmaq və nəqliyyat vasitəsini idarə edən zaman nəzərə almaq.
- V.3. Nəqliyyat vasitəsinə nəzarət üzrə yüksək bacarıq nümayiş etdirmək və təmin etmək:
- F.3.1. Müxtəlif mənfi şəraitlərə cavab vermək üçün lazımı tədbirlər görmək;
 - F.3.2. Tormozlama əməliyyatını yüksək bacarıq ilə yerinə yetirmək;
 - F.3.3. Yüksək səviyyəli sürücülük bacarığı nümayiş etdirmək;
 - F.3.4. Aşağı sürətli maneələri düzgün şəkildə yerinə yetirmək;
 - F.3.5. Nəqliyyat vasitəsinə texniki xidmət göstərmək və nəzarət etmək.

A.3.SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin "Yük maşını sürücüsü" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr "Yük maşını sürücüsü" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Yük maşını sürücüsü" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Yük maşını sürücüsü

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Yük maşını sürücüsü üçün qiymətləndirmə nümunəsi müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə riayət etməklə yüklərin götürülməsi, daşınması və bir yerdən digər yerə çatdırılması üçün tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir və qiymətləndirir.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8332 (Sürücü, yük avtomobili)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8332 (Driver, truck/heavy)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.3) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək:
- F.1.1. Nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsiz şəkildə idarə edilməsi ilə bağlı tələbləri öyrənmək, başa düşmək və yerinə yetirmək;
 - F.1.2. Sürücünün üzləşdiyi risklər ilə bağlı yol hərəkəti qaydalarına riayət etməyin əhəmiyyətini dərk etmək və nəqliyyat vasitəsini idarə edən zaman bu amili nəzərə almaq;
 - F.1.3. Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək üçün digər yol istifadəçiləri ilə əməkdaşlığın əhəmiyyətini başa düşmək;
 - F.1.4. Sürücü üçün aşağı risk səviyyəsini təmin edən pro-aktiv sürücülük və ya aşağı riskli sürücülük prinsipini şərh etmək və tətbiq etmək;
 - F.1.5. Faktiki toqquşma riskləri daşıyan xüsusi amilləri, o cümlədən onlardan yayınma tədbirlərini nəzərə almaq;
 - F.1.6. Toqquşmanın qarşısının alınması üçün ara məsafəsi, minimum ara məsafəsinə təsir edən amillər, müşahidə, ehtimal, reaksiya vaxtının əhəmiyyəti və toqquşmanın qarşısını alan ara məsafəsi ilə bağlı nəticələri təhlil etmək.

...

- V.3. Nəqliyyat vasitəsinə nəzarət üzrə yüksək bacarıq nümayiş etdirmək və təmin etmək:
- F.3.1. Müxtəlif mənfi şəraitlərə cavab vermək üçün lazımı tədbirlər görmək;
 - F.3.2. Tormozlama əməliyyatını yüksək bacarıq ilə yerinə yetirmək;
 - F.3.3. Yüksək səviyyəli sürücülük bacarığı nümayiş etdirmək;
 - F.3.4. Aşağı sürətli maneələri düzgün şəkildə yerinə yetirmək;
 - F.3.5. Nəqliyyat vasitəsinə texniki xidmət göstərmək və nəzarət etmək.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: vacib deyil.
- b) Alət və avadanlıqlar: yük maşını.
- c) İstehlak malları: vacib deyil.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin səriştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 1 saat.
İşlərin sayı: 2.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

- 40% Nəqliyyat vasitəsinə təhlükəsiz şəkildə idarə etmək:
- Nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsiz şəkildə idarə edilməsi ilə bağlı tələbləri öyrənmək, başa düşmək və yerinə yetirmək;
 - Sürücünün üzləşdiyi risklər ilə bağlı yol hərəkəti qaydalarına riayət etməyin əhəmiyyətini dərk etmək və nəqliyyat vasitəsinə idarə edən zaman bu amili nəzərə almaq;
 - Nəqliyyat vasitəsinə təhlükəsiz şəkildə idarə etmək üçün digər yol istifadəçiləri ilə əməkdaşlığın əhəmiyyətini başa düşmək;
 - Sürücü üçün aşağı risk səviyyəsini təmin edən pro-aktiv sürücülük və ya aşağı riskli sürücülük prinsipini şərh etmək və tətbiq etmək;
 - Faktiki toqquşma riskləri daşıyan xüsusi amilləri, o cümlədən onlardan yayınma tədbirlərini nəzərə almaq;
 - Toqquşmanın qarşısının alınması üçün ara məsafəsi, minimum ara məsafəsinə təsir edən amillər, müşahidə, ehtimal, reaksiya vaxtının əhəmiyyəti və toqquşmanın qarşısını alan ara məsafəsi ilə bağlı nəticələri təhlil etmək.
- 30% Aşağı riskli sürücülük strategiyalarını şərh etmək və tətbiq etmək:
- Aşağı riskli sürücülük prinsipini ilə bağlı rəy və fikirlərin formalaşmasına təsir edən riks amillərini müəyyən etmək və nəzərə almaq;

Dəyişən yol mühitini əks etdirən təhlükəsizlik məlumatlarını aydınlaşdırmaq və nəqliyyat vasitəsini idarə edən zaman nəzərə almaq.

- 30% Nəqliyyat vasitəsinə nəzarət üzrə yüksək bacarıq nümayiş etdirmək və təmin etmək:
- Müxtəlif mənfəi şəraitlərə cavab vermək üçün lazımı tədbirlər görmək;
 - Tormozlama əməliyyatını yüksək bacarıq ilə yerinə yetirmək;
 - Yüksək səviyyəli sürücülük bacarığı nümayiş etdirmək;
 - Aşağı sürətli manevrləri düzgün şəkildə yerinə yetirmək;
 - Nəqliyyat vasitəsinə texniki xidmət göstərmək və nəzarət etmək.

İş nümunəsi 1: Sualları cavablandırmaq.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: İştirakçı hər bir suala 5 dəqiqə ayırmaqla onları cavablandırmalıdır:

1. Bütün qapıların, o cümlədən yük lyuklarının təhlükəsizliyini necə yoxlayacağınızı göstərin;
2. Bu nəqliyyat vasitəsində hava sızmalarını necə yoxlayacağınızı göstərin;
3. Bu nəqliyyat vasitəsində pərlərin vəziyyətini necə yoxlayacağınızı göstərin;
4. Bu nəqliyyat vasitəsində düzgün hava təzyiqini necə yoxlayacağınızı göstərin.

İş nümunəsi 2: Yolda idarəetmə təcrübəsi.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: Yolda idarəetmə zamanı imtahan götürən şəxs iştirakçının aşağıdakı tapşırıqları necə yerinə yetirməsinə baxacaq:

1. Mühərrikə nəzarətdən istifadə;
2. Döngələrdə, yoxuş və enişlərdə idarəetmə;
3. Əyləc sınağından keçmək;
4. Güzgülərdən istifadə;
5. Müvafiq yerdə siqnalların verilməsi;
6. Digər yol istifadəçilərinin məqsədlərindən xəbərdar olmaq və gözləmələr;
7. Öz uğurunu idarə etmək və nəqliyyat vasitəsinin sürətinə nəzarət;
8. Təhlükələrlə üzləşmək;
9. Dayanmaq üçün təhlükəsiz yer seçmək;

Müstəqil şəkildə qərar qəbul edərkən sizin həmçinin nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz idarə etmək bacarığınızı yoxlamaq məqsədilə 10 dəqiqəlik sərbəst idarəetmə nəzərdə tutulur.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 20 dəqiqə.

Sualların sayı: 20.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Tövsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

- 40% Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək
- 30% Aşağı riskli sürücülük strategiyalarını şərh etmək və tətbiq etmək
- 30% Nəqliyyat vasitəsinə nəzarət üzrə yüksək bacarıq nümayiş etdirmək və təmin etmək

Sual nümunələri:

1. Çənə yüklənəcək məhlulun miqdarı nədən asılıdır?
 - a) icazə verilən xalis çəkiddən
 - b) məhlulun çəkisindən
 - c) məhlulun miqdarının artmasından
 - d) yuxarıdakı cavabların hamısı

2. Hidravlik əyləcdə sızmaların olmasını necə yoxlamaq olar?
 - a) nəqliyyat vasitəsini saatda 60 km sürətlə idarə etmək və əyləci sıxmaqla
 - b) pedalı 5 saniyə bərk basmaq və onun hərəkətini müşahidə etməklə
 - c) pedalda lüftü xətkəşlə ölçməklə
 - d) nəqliyyat vasitəsini asta şəkildə hərəkət etdirib əyləcə basmaqla

3. Sürətin idarə olunmasına dair aşağıdakı fikirlərdən hansı doğrudur?
 - a) Sürəti ikiqat artırıqda dayanma məsafəsi də ikiqat artır.
 - b) Mühərrikin gücünə görə nəqliyyat vasitəsi sürətli idarə olunmalıdır.
 - c) Boş yük maşınları dolu yüklənmiş maşına nisbətən daha qısa məsafədə dayanır.
 - d) Sürücü irəlidə gördüyü məsafədə dayanmaq imkanı verən sürəti seçməlidir.

4. Əyləcin zəifləməsi ilə əlaqədar aşağıdakılardan hansı doğrudur?
 - a) əyləclərin çox isti olması səbəbindən baş verə bilər.
 - b) əyləclərin 1-2 saniyə dayandırılması və sonra onların yenidən işə salınması ilə düzələ bilər.
 - c) yalnız baraban əyləcləri ilə baş verir.
 - d) yuxarıdakı cavabların hamısı doğrudur

5. Güzgüdən nə üçün istifadə olunur?
 - a) yükün və təkərlərin vəziyyətini yoxlamaq üçün
 - b) yola birləşmədən əvvəl hərəkət sıxlığını yoxlamaq üçün
 - c) nəqliyyat vasitəsini döngədə idarə etdikdə onun arxa tərəfinin harada olmasına diqqət etmək üçün
 - d) yuxarıdakı cavabların hamısı

6. Yük maşınının idarəetməsinin yoxlanması dedikdə aşağıdakıların hansının yoxlanmasını nəzərdə tutur?
 - a) yük lyukları və ya yükün yoxlanması
 - b) əyləc temperaturunun yoxlanması
 - c) şinin temperaturunun yoxlanması
 - d) yuxarıdakı cavabların hamısı

7. Sükanı tutmağın düzgün yolu saat əqrəbinin _____ vəziyyətlərində olur.
 - a) 4 və 8
 - b) 6 və 12
 - c) 10 və 2
 - d) 3 və 9

8. Yükün sürücü tərəfindən yüklənməsindən və bərkidilməsindən asılı olmayaraq, o əsasən nəyə cavabdehlik daşıyır?

- a) yükün təhlükəsiz şəkildə bərkidilməsi və yükün üstünün örtülməsi
- b) yükün yoxlanmasına
- c) həddindən artıq yükləmələr və zəif tarazlanmış yüklərin tanınmasına
- d) yuxarıdakı cavabların hamısı

9. Kiçikliyindən asılı olmayaraq yüklər ən az neçə təhlükəsizlik kəməri ilə bərkidilməlidir?

- a) 6
- b) 2
- c) 1
- d) kiçik yüklərdə kəmərin olması vacib deyil

10. Yola çıxmadan əvvəl yoxlama zamanı işlənmiş qazları xaric etmə sistemində sızma müşahidə edildiyi halda hansı tədbirlər görülməlidir?

- a) problem barədə hesabat vermək və istifadə ediləcək digər yük maşını üçün hazırlıq görmək
- b) problemi qeyd etmək və yolu davam etmək
- c) təhlükəli olduğu üçün idarəetməni dayandırmaq
- d) yuxarıdakı cavabların hamısı

11. Yan tərəflərlə məsafənin idarə olunması barədə aşağıdakı fikirlərdən hansı doğrudur?

- a) Başqa avtomobillərlə mümkün olan maksimum ara məsafəsi saxlamalısınız.
- b) Nəqliyyat vasitəsini həmişə yolunuzun sağ tərəfində idarə etməlisiniz.
- c) İki və üç qoşqulu yük avtomobillərinə güclükülək təsir etmir
- d) Yuxarıdakı cavabların hamısı

12. Nəqliyyat vasitəsi dərin gölməçələr və ya axar sulara idarə edildiyi halda hansını etmək olmaz?

- a) sürət qutusunun aşağı keçidlərində idarə etmək
- b) mühərrikin bir dəqiqədə dövrəməsini artırmaq
- c) su ilə təkərləri yumaq
- d) nəqliyyat vasitəsini sürətlə idarə etmək

13. Dik enişlə üzəaşağı gedərkən əyləclərin həddindən artıq qızmasının qarşısını almaq üçün nə etmək lazımdır?

- a) Yalnız qoşqu əyləclərindən istifadə etmək
- b) Zərbə əyləcindən istifadə etmək
- c) Ətalətlə idarəetmə təcrübələrindən istifadə etmək
- d) Öz təhlükəsiz sürətindən aşağı saatda 10 km getmək

14. Sürüşmələrin qarşısını almağın ən yaxşı yolu hansıdır?

- a) sükanı hərəkətin əks tərəfinə burub sürəti artırmaqla
- b) nəzarətli əyləcdən istifadə etməklə
- c) dartma qüvvəsini artırmaqla
- d) sükanı bərk saxlayıb əyləci sıxmaqla

15. İkinci qoşqunun hava ilə təchiz olunduğundan necə əmin olmaq olar?

- a) əl ilə idarə olunan qapağı saatda 20 km olmaqla tətbiq etmək və bir qoşma vaqonuna malik olan yük maşınını saatda 10 km kimi eyni məsafədə dayandırmaqla
- b) ikinci qoşqunun arxa tərəfinə getmək və bağlı olan fövqəladə xətti açmaqla
- c) çölə çıxmaq və xətlərdən axan havaya qulaq asmaqla
- d) hər bir qoşqunun hava manometrinin 30 psi (m²/f)-yə düşməsinə müşahidə etməklə

16. Boş yük maşınları:

- a) dayanma məsafəsi tam yüklənmiş maşınla eynidir.
- b) yük sürüşməsi olmadığı üçün dayandırılması asandır.
- c) dayanma məsafəsi tam yüklənmiş maşınlardan daha qısaadır.
- d) titrəyiş və təkərlərin pərçimlənməsinə görə zəif dartınma gücünə malik ola bilər.

17. İkinci qoşqunun hava çənlərini hava ilə təchiz etməzdən əvvəl nə etmək lazımdır?

- a) birinci qoşqunun arxasındakı elektrik açarını açmaq və ikinci qoşqunun arxasındakı kimi elektrik açarını bağlamaq
- b) hər iki qoşqunun arxasında elektrik açarı qapağını bağlamaq
- c) hər iki qoşqunun arxasında elektrik açarı qapağını açmaq

18. Bəzi böyük yük maşınları çoxqatlı və ya “nöqtə” güzgülərə malikdir. Nöqtə güzgülər:

- a) əşyaları olduğundan daha kiçik və daha uzaq göstərir.
- b) bir çox dövlətlərdə qanuna ziddir.
- c) əşyaları olduğundan daha uzun və daha yaxın göstərir.
- d) mənzillərdə olan güzgülər kimi yoxlanılmır, çünki onlar daha böyük sahəni göstərir.

19. Sürücü qoşa qoşqu hərəkət etdiyi zaman qəzaların qarşısını almaq üçün fövqəladə əyləclərdən istifadə etmək üçün nə etməlidir?

- a) əyləc pedalını mümkün qədər bərk basmalı və onu həmin vəziyyətdə saxlamalıdır.
- b) nəzarət olunan və ya zərbə əyləcindən istifadə etməlidir.
- c) yalnız qoşquların əyləclərindən istifadə etməlidir.

20. İki qoşqulu nəqliyyat vasitəsinə idarə edən zaman qoşquların təkərləri sürüşərsə, bunlardan hansının baş verməsi daha ehtimal olundur?

- a) Sükanın istiqamətindən asılı olmayaraq, nəqliyyat vasitəsi düz xətdə qalacaq.
- b) Qoşquların sırası pozulacaqdır.
- c) Nəqliyyat vasitəsi düz xətdə qalacaq, lakin yolun kənarına sürüşəcək.

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSISƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Yük maşını sürücüsü

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır və yük maşını sürücüsü üçün tələb olunan səriştələri əks etdirir. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim digər peşələr üzrə səriştələrə malik olan, mövcud səriştələrini inkişaf etdirmək, mövcud iş yerində digər vəzifələri icra edə bilmək, yaxud digər müəssisədə və ya digər peşə üzrə iş tapmaq üçün yeni ümumi səriştələr əldə etmək istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	8332 (Sürücü, yük avtomobili)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8332 (Driver, truck/heavy)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:	
ISCED-də kodu:	
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Noyabr, 2017-ci il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none">Sürət, ara məsafəsi, görmə məsafəsi, yolun vəziyyəti, nəqliyyat vasitəsinin vəziyyəti və hava şəraiti kimi toqquşma və ya qəzalar ilə bağlı ümumi kənar risk amilləri;Qəza və ya toqquşmanın fərdi şəxslər və ya ümumilikdə cəmiyyət üçün maddi, ekoloji və psixoloji təsirləri;Yüksək səviyyəli sürücülük bacarığını şərtləndirən əsas amillər;Aşağı riskli sürücülük prinsipləri;Sürücülük ilə bağlı təhlükələr və aşağı səviyyəli idarəetmə ilə bağlı metodlar;Sürücülük vəsiqəsi olmadan və ya narkotik və ya spirtli içkilərin təsiri altında nəqliyyat vasitəsinin idarə edilməsi və s. bu kimi səbəblərdən cərimə balları ilə bağlı mövcud qanunvericilik tələbləri;Yol hərəkəti qaydalarına riayət etməyin əhəmiyyəti;Digər yol istifadəçiləri ilə əməkdaşlığın əhəmiyyəti;Toqquşmalardan qaçmaq üçün ara məsafəsi, sürət seçimi və görmə məsafəsinin əhəmiyyəti;Təhlükələrin müəyyən edilməsi və aradan qaldırılması üçün proseslər;Ağır nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz şəkildə idarə edilməsi baxımından
---------------	--

- yol hərəkəti qaydalarına riayət etməyin məqsəd və faydaları;
- Yol işarələri, siqnallar və qeydlər;
- Yol-hərəkəti haqqında qanunlar;
- Tormozlama və müşahidə qaydası;
- Nəqliyyat vasitəsinin idarə edilməsi qaydaları.

- Bacarıq:
- Əsas və yüksək səviyyəli sürücülük bacarığı;
 - Müşahidə bacarığı;
 - Yolda mövqe seçmək bacarığı;
 - Nəqliyyat vasitəsi ilə manevr etmək bacarığı;
 - Düzgün tarazlıqda nəqliyyatı yükləmə bacarığı;
 - Nəqliyyata texniki xidmət etmək bacarığı;
 - Yük sənədləri.

- Yanaşma:
- Sahibkarlıq yanaşması və baxışları

- Əlavə /
ümumi
səriştələr:
- İT bacarıqları
 - Xarici dil bilikləri.

Peşə standartına uyğun olaraq, bu peşə üzrə təcrübi və nəzəri təlim keçən yük maşını sürücüsü yuxarıda göstərilən səriştələri qazanmaqla, aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı¹

- V.1. Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək:
- F.1.1. Nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsiz şəkildə idarə edilməsi ilə bağlı tələbləri öyrənmək, başa düşmək və yerinə yetirmək;
 - F.1.2. Sürücünün üzləşdiyi risklər ilə bağlı yol hərəkəti qaydalarına riayət etməyin əhəmiyyətini dərk etmək və nəqliyyat vasitəsini idarə edən zaman bu amili nəzərə almaq;
 - F.1.3. Nəqliyyat vasitəsini təhlükəsiz şəkildə idarə etmək üçün digər yol istifadəçiləri ilə əməkdaşlığın əhəmiyyətini başa düşmək;
 - F.1.4. Sürücü üçün aşağı risk səviyyəsini təmin edən pro-aktiv sürücülük və ya aşağı riskli sürücülük prinsipini şərh etmək və tətbiq etmək;
 - F.1.5. Faktiki toqquşma riskləri daşıyan xüsusi amilləri, o cümlədən onlardan yayınma tədbirlərini nəzərə almaq;
 - F.1.6. Toqquşmanın qarşısının alınması üçün ara məsafəsi, minimum ara məsafəsinə təsir edən amillər, müşahidə, ehtimal, reaksiya vaxtının əhəmiyyəti və toqquşmanın qarşısını alan ara məsafəsi ilə bağlı nəticələri təhlil etmək.
- V.2. Aşağı riskli sürücülük strategiyalarını şərh etmək və tətbiq etmək:
- F.2.1. Aşağı riskli sürücülük prinsipini ilə bağlı rəy və fikirlərin formalaşmasına təsir edən riks amillərini müəyyən etmək və nəzərə almaq;

¹Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

F.2.2. Dəyişən yol mühitini əks etdirən təhlükəsizlik məlumatlarını aydınlaşdırmaq və nəqliyyat vasitəsini idarə edən zaman nəzərə almaq.

V.3. Nəqliyyat vasitəsinə nəzarət üzrə yüksək bacarıq nümayiş etdirmək və təmin etmək:

F.3.1. Müxtəlif mənfi şəraitlərə cavab vermək üçün lazımı tədbirlər görmək;

F.3.2. Tormozlama əməliyyatını yüksək bacarıq ilə yerinə yetirmək;

F.3.3. Yüksək səviyyəli sürücülük bacarığı nümayiş etdirmək;

F.3.4. Aşağı sürətli manevrləri düzgün şəkildə yerinə yetirmək;

F.3.5. Nəqliyyat vasitəsinə texniki xidmət göstərmək və nəzarət etmək.

C.2. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.2.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri sərişmələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Təvsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim	☒	İlkin təlim akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri və sertifikatlaşdırılmış müəssisələr tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazınan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlim keçirildiyi hallarda sərişmələrin tanınması haqqında sənəd əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var.
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan sərişmələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər.

²Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

Qeyri-formal təlim

İş yerində, təlim mərkəzində və ya bilavasitə ixtisaslaşmış təlimatçı tərəfindən keçirilən təlimdir. Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində təlimatçı yanında öyrənməkdir.

İnformal təlim

İnformal təlim, ənənəvi olaraq, ailə daxilində, bəzən kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsi ilə baş verir. O, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, lakin fərdi yoxlamadan başqa, digər qaydada müşahidə edilməsi demək olar ki, mümkün deyil və ölçülməsi çətinidir.

C.2.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Yük maşını sürücüsü üçün normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilkin peşə təhsili almaq və praktiki təcrübə keçməkdir.

C.2.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Uyğun deyil.

³ Azərbaycanca sənədlərin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.